

WIADOMOŚCI WSTĘPNE

1.1. POTRZEBY LUDZKIE I ICH ZASPOKAJANIE

Każdy człowiek odczuwa różne potrzeby wynikające z funkcjonowania organizmu ludzkiego, warunków klimatycznych czy też kultury danego społeczeństwa. Obok potrzeby picia, jedzenia, ubioru i mieszkania ludzie odczuwają inne potrzeby dotyczące kultury, nauki czy turystyki. Potrzeby charakteryzują się tym, że ciągle następuje ich rozwój. W zasadzie nie ma takiego momentu, w którym wszystkie potrzeby człowieka lub grupy ludzi są w pełni zaspokojone. Wynika to z faktu, iż zaspokojenie jednych potrzeb wywołuje powstanie nowych. Na przykład zakup telewizora czarno-białego zaspokoi wprawdzie potrzebę oglądania programu telewizyjnego, ale po pewnym czasie pojawia się potrzeba posiadania telewizora kolorowego, następnie rodzi się potrzeba posiadania magnetowidu, anteny satelitarnej itd. Innym przykładem może być zakup samochodu, a w konsekwencji konieczność ciągłego nabywania benzyny, oleju silnikowego czy konieczność korzystania z usług świadczonych przez warsztaty samochodowe.

To ciągle dążenie do zaspokajania potrzeb jest motorem aktywności zawodowej ludzi. Dzięki pracy i otrzymywanemu za tę pracę wynagrodzeniu ludzie mogą zaspokajać swoje potrzeby. Można więc powiedzieć, że ludzie pracują po to, aby zaspokoić swoje potrzeby.

Potrzeby ludzkie zaspokajają się za pomocą dóbr i usług. Aby potrzeba została zaspokojona, powinno nastąpić nabycie pożądanego przedmiotu lub usługi. Warunkiem zakupu dobra lub usługi jest posiadanie wystarczającej ilości środków finansowych. Odczuwane przez konsumentów potrzeby związane z posiadaniem przez nich niezbędnych środków finansowych nazywa się *popytem*. **Popyt** jest więc pojęciem szerszym od pojęcia potrzeby. Potrzeby odczuwane przez ludzi stają się popytem dopiero w momencie, w którym klient może nabyć dobro lub usługę po obowiązujących w danej chwili cenach.

Oznacza to, że popyt uzależniony jest z jednej strony od wysokości dochodów konsumentów, a z drugiej od wysokości cen dóbr i usług. Ogólną zasadą jest to, że im wyższa jest cena, tym mniejszy jest popyt, a im mniejsza jest cena, tym krąg nabywców jest szerszy.

Z pojęciem popytu wiąże się pojęcie *podaży*. **Podaż dóbr i usług** to ilość towarów i usług, jaka jest oferowana do sprzedaży po danej cenie w określonym czasie.

1.2. RYNEK DÓBR I USŁUG ORAZ JEGO UCZESTNICZY

Rynek to takie miejsce, w którym spotyka się popyt i podaż oraz gdzie kształtują się ceny. Spotkanie się popytu i podaży oznacza spotkanie konsumentów reprezentujących popyt i sprzedawców lub producentów reprezentujących podaż. Tak więc na rynku dóbr i usług występują sprzedawcy, zainteresowani sprzedażem swoich produktów po atrakcyjnych, czyli wysokich cenach, i kupujący, którzy chcieliby nabyć produkty po korzystnych, czyli najniższych cenach. Spotkanie na rynku kupujących i sprzedawców pozwala na ustalenie *ceny równowagi*, czyli takiej ceny, którą akceptować będą zarówno kupujący jak i sprzedawcy. **Cena równowagi** wynika z ilości towarów i usług, jakie są oferowane na rynku, oraz wielkości popytu na te dobra i usługi. Im więcej jest chętnych do zakupu danego towaru, tym większe są ceny tych towarów, i odwrotnie, mniejsze zainteresowanie produktami powoduje spadek cen. Te wzajemne zależności, jakie zachodzą między popytem, podażą i cenami nazywamy *mechanizmem rynkowym*.

1.3. GOSPODARSTWO KONSUMENCKIE

Gospodarstwo konsumenckie to ten uczestnik rynku, który konsumuje (zużywa) dobra i usługi. Warunkiem konsumowania dóbr jest wcześniejsze ich nabycie. W gospodarstwie konsumenckim występuje wiele różnorodnych potrzeb, natomiast ilość dóbr i usług, jakie można nabyć, jest zawsze ograniczona ilością posiadanych środków finansowych. Dochody uzyskiwane przez gospodarstwa konsumenckie są zawsze ograniczone, dlatego też niezbędne jest dokonywanie wyboru towarów i usług. Dokonywanie wyboru jednych dóbr oznacza zawsze rezygnację z innych dóbr i usług.

Przykład

Bilet wstępu na dyskotekę kosztuje 20 zł, bilet wstępu do kina 15 zł, a wypożyczenie kasety video 5 zł. Jakie są możliwości wydatkowania kwoty 25 zł przy założeniu, że osoba dokonująca wyboru w równym stopniu lubi dyskotekę, kino i oglądanie kaset video?

Rozwiązanie

Istnieją następujące sposoby rozdysponowania kwoty 25 zł:

- *20 + 5 to jest jedna wizyta w dyskotekę i jedna kasetę video a jednocześnie rezygnacja z kina;*
- *15 + 5 + 5 to jest jedna wizyta w kinie i dwie kasety video – rezygnacja z dyskoteki;*
- *5 + 5 + 5 + 5 + 5 to jest pięć wypożyczonych kaset i jednocześnie rezygnacja z kina i dyskoteki.*

Gospodarstwo konsumenckie dokonuje także innego wyboru. Jest to wybór między bieżącą konsumpcją (co kupić dziś?), a konsumpcją przyszłą. Konsumpcja

przyszła (odroczone w czasie) ma miejsce wtedy, gdy potrzebny towar lub usługa jest zbyt kosztowny w stosunku do posiadanych środków. Dlatego niezbędne jest zgromadzenie środków finansowych i dokonanie zakupu w przeszłości. Gromadzenie środków finansowych to **oszczędzanie**.

Gospodarstwa konsumenckie, oszczędzając środki mogą lokować je w bankach, dzięki czemu uzyskują odsetki, powiększając posiadane dotychczas środki. Należy przy tym pamiętać, że lokowanie oszczędności w bankach w warunkach inflacji, czyli w sytuacji ciągłego wzrostu cen, powoduje wprawdzie przyrost oszczędności, ale ilość dóbr i usług, jakie można za te zwiększone oszczędności kupić, nie musi być większa.

1.4. PRODUKCJA

Produkcja to zorganizowana działalność podejmowana w celu wytworzenia dóbr zaspokajających potrzeby ludzi. Aby produkcja mogła prawidłowo przebiegać, niezbędne jest występowanie czynników produkcji, zwanych też czynnikami wytwórczymi. Rozróżnia się cztery podstawowe czynniki produkcji:

- ziemia;
- kapitał;
- praca;
- przedsiębiorczość.

Ziemia, jako czynnik wytwórczy, oznacza nie tylko grunt czy glebę, lecz także: bogactwa naturalne znajdujące się pod powierzchnią ziemi oraz lasy, rzeki i morza. Nie ma w zasadzie produkcji bez ziemi – hale produkcyjne stoją przecież na jakiejś powierzchni, kopalnie to nie tylko grunt, ale i znajdujące się złoża pod powierzchnią ziemi, każdy zakład gastronomiczny czy usługowy jest zlokalizowany na jakiejś powierzchni, ale bez niej prowadzenie działalności produkcyjnej nie jest możliwe.

Kapitał jest kolejnym czynnikiem produkcji. Umożliwia on nabycie surowców i materiałów, to jest przedmiotów pracy, oraz budynków, maszyn i urządzeń, czyli środków pracy.

Kolejnym czynnikiem wytwórczym jest fizyczna lub umysłowa **praca**, czyli działalność ludzi, w wyniku której wytwarzają oni produkty zaspokajające potrzeby ludzi i za którą otrzymują wynagrodzenie.

Ostatnim czynnikiem wytwórczym jest *przedsiębiorczość*. **Przedsiębiorczość** jest czynnikiem produkcji łączącym wszystkie pozostałe czynniki wytwórcze. Samo posiadanie ziemi i kapitału nie przesądza jeszcze o podjęciu procesu produkcyjnego. Wprawdzie posiadając kapitał, można „nabyć” trzeci czynnik wytwórczy, czyli „pracę”, ale brakuje tu nadal czynnika organizującego i zarządzającego pozostałymi czynnikami. Poprzez zorganizowanie i zarządzanie rozumieć należy szereg różnorodnych czynności, jakie musi podjąć przedsiębiorca, zanim proces produkcyjny nastąpi.

1.5. HANDEL OGNIWEM POŚREDNICZĄCYM MIĘDZY PRODUKCJĄ A KONSUMPCJĄ

Niezbędne do zaspokojenia potrzeb dobra materialne muszą być wytworzone, co następuje w procesie produkcji. Wytworzone w wyniku działalności produkcyjnej wyroby gotowe przeznaczone są do sprzedaży i są wtedy nazywane **towarami**. Towary mogą być oferowane konsumentom bezpośrednio przez producentów lub też mogą producenci skorzystać z pośrednictwa wyspecjalizowanych w tym zakresie przedsiębiorstw handlowych, które kupują towary od producentów lub importerów, a następnie oferują je konsumentom.

Pojęcie handlu obejmuje: *handel detaliczny i hurtowy, handel pieniężny i towarowy oraz handel wewnętrzny i zagraniczny.*

Handel detaliczny sprzedaż towarów ostatecznym konsumentom (a więc nie do odsprzedaży), z reguły w niewielkich ilościach, odbywająca się w punktach sprzedaży detalicznej. **Handel hurtowy** polega na zakupie dużych partii towarów od producentów lub importerów, a następnie ich odsprzedaży punktom sprzedaży detalicznej.

Handel pieniężny to handel pieniędzmi i papierami wartościowymi, a **handel towarowy** jest wyodrębnioną działalnością gospodarczą, polegającą na dostarczaniu i sprzedaży towarów. Pojęcia tego używa się także dla określenia różnych przedsiębiorstw i innych organizacji zajmujących się zakupem, odbiorem, magazynowaniem i sprzedażą towarów.

Handel wewnętrzny to handel dokonywany w granicach danego państwa, a **handel zagraniczny** prowadzony jest z kontrahentami mającymi swą siedzibę za granicą państwa. W Polsce sprzedaż towarów za granicę występuje w dwóch postaciach:

dostawy wewnątrzspółnotowej – gdy sprzedaż dokonywana jest między krajami Unii Europejskiej;

eksportu – gdy sprzedaż dokonywana jest do pozostałych krajów.

Podobnie przywóz towarów do kraju jest nabyciem wewnątrzspółnotowym, albo importem. Sprzedaż towarów w handlu zagranicznym to **eksport**, a ich przywóz to **import**.